

Lausunto

10.03.2025

Asia: VN/4099/2024

Lausuntopyyntö: Työryhmämietintö hallituksen esitykseksi hankintalain, erityisalojen hankintalain sekä rikosrekisterilain 6 b §: n muuttamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

Esityksen yleiset tavoitteet ja päämäärät

Mitä mieltä olette esityksen yleisistä tavoitteista ja päämääristä? Saavutetaanko esityksellä hallitusohjelman yleiset tavoitteet säästöistä ja kilpailun lisäämisestä?

Ylätason tavoite ”Esityksen tavoitteena on lisätä tehokkuutta ja kustannussäästöjä julkisissa hankinnoissa sekä laadukkaiden julkisten palvelujen turvaamista.” on oikeansuuntainen. Kilpailun lisäämisen näkökulmasta hankintoihin ja kilpailutuksiin liittyvä osaamisen kasvattaminen on tärkeää sekä ostajien että myyjien puolella.

Hankintojen valmistelu

Hankintojen valmistelua koskevilla ehdotuksilla pyritään lisäämään hankintojen huolellista valmistelua, markkinakartoituksen käyttöä, sekä kilpailua julkisissa hankinnoissa. Tavoitteena on saada lisää tarjontaa ja säästöjä. Työryhmän mietinnössä ehdotetussa ratkaisussa on samanaikaisesti pyritty varmistamaan, että se on käytännön hankintatoimen näkökulmasta tarkoituksenmukainen.

-

- Kuinka hyvin hankintalain 65, 75, 124 ja 125 §:iä koskeva esitys edistää markkinakartoituksen käyttöä ja hankinnan huolellista valmistelua?**

Hallitusohjelmassa korostetaan markkinavuoropuhelun tärkeää roolia osana hankintaprosessia ja hankintojen jakamista osiin, jotta pienillä ja keskisuurilla yrityksillä olisi mahdollisuus osallistua kilpailutuksiin. Ehdotuksessa 65 § markkinakartoitus velvoitettaisiin yli 10 miljoonan euron hankinnoille, mutta myös arvoltaan pienemmissä hankinnoissa markkinakartoitus ja -vuoropuhelun käyminen olisi suositeltavaa erityisesti pienten ja keskisuurten yritysten osallistumisen mahdollistamiseksi ja markkinan tuntemisen lisäämiseksi. Markkinakartoituksen tulisi olla osallistava prosessi, jossa vuoropuhelu hankintayksikön ja markkinatoimijoiden välillä toteutuu ja samalla tukee hankinnan tarkoituksenmukaista sisältöä. On hyvä, että markkinakartoituksen toteutustapaa ei säännellä ja näin toteutus voisi vaihdella tilanteen mukaan.

On hyvä, että ehdotuksessa 75 § hankintojen jakamisen yhteydessä on mainittu dynaaminen hankintajärjestelmä yhtenä toteutustapana ja huomioitu hankinnan jakaminen erilaisten tavaroiden tai eri alueilla tuotettavien palveluiden osalta erillisiin sopimuksiin yhdessä tarjouspyynnössä. Esimerkiksi pienemmät ja paikallisesti toimivat yritykset maaseutualueilla voivat olla merkittävä palveluntuottaja tai tavarantoimittaja sekä elinvoiman edistäjä omalla alueellaan, mutta eivät välttämättä pysty vastaamaan laajemman (esim. kansallisen) tason kysyntään.

Elintarvikehankintojen osalta julkisissa elintarvikehankinnoissa kilpailu on vähentynyt ja hankinnat keskittyneet yhä enemmän tukkukaupoille, mihin on johtanut kilpailutusten kasvanut keskikoko ja hankintalain tiukat vaatimukset ja monimutkaisuus sekä hankkijan että tavarantoimittajan näkökulmasta. Uuden selvityksen mukaan sopimusehtoja pidetään liian tiukkoina ja kohtuuttomina ja siitä syystä yhä harvempi toimija pystyy vastaamaan julkisten elintarvikehankintojen kilpailutuksiin. Ks. Karikallion ja Arovuoren (2025) Selvitys tukkukaupan roolista ja taloudellisesta merkityksestä elintarvikeketjussa (<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-366-590-3>).

- **Ovatko esitetyt keinot sopivia näiden tavoitteiden saavuttamiseksi?**

Velvoitteita määriteltäessä on huomioitava, että sillä tavoin ei lisätä hallinnollista taakkaa tai monimutkaisteta kohtuuttomasti esimerkiksi markkinakartoituksen toteutusta.

Sidosyksiköiden käytön rajoittaminen

Mitä mieltä olette esityksessä ehdotetusta sidosyksiköiden vähimmäisomistusta koskevasta vaatimuksesta? Onko se mielestänne tarkoituksenmukainen ja toteuttamiskelpoinen?

TUUMA27-verkosto yhtyy Kilpailu- ja kuluttajaviraston eriävään mielipiteeseen, jossa nostettiin esiin, että yleinen omistusosuusvaatimus ei huomioi riittävässä määrin eri toimialojen, alueiden sekä erilaisten hankintayksikköjen ja sidosyksikköjen välisiä eroja.

Minkälaisia vaikutuksia esitetyllä sidosyksiköiden omistusosuuden vähimmäisvaatimuksella mielestänne on?

-

- **Jos sidosyksiköitä koskeva muutos toteutetaan esitetyllä tavalla, mitä toimenpiteitä ja niistä aiheutuvia kustannuksia muutos todennäköisesti aiheuttaisi edustamanne organisaation eri toimialojen kannalta ja yleisesti?**

-

- **Mitä toimenpiteitä organisaationne aikoo sidosyksikön omistajana tehdä vähimmäisomistusrajaa koskevan sääntelyn seurauksena (esimerkiksi jatkuuko toiminta markkinaehtoisena, puretaanko yhtiö, pilkotaanko yhtiö, ryhdytäänkö muihin toimenpiteisiin?)**

- Minkälaisia taloudellisia tai muita hyötyjä muutoksesta todennäköisesti seuraisi?

Ovatko esitetyt sidosyksiköitä koskevat siirtymäajat mielestänne riittävät? Kuinka paljon aikaa muutoksiin tarvitaan?

- Mitä siirtymäaikaa vaativia toimenpiteitä sidosyksiköitä koskeva kirjaus aiheuttaisi?

Mietinnön liitteinä olevissa eriävissä mielipiteissä on esitetty poikkeuksia sidosyksiköiden omistusosuusvaatimukseen. Tulisiko vaatimukseen säätää poikkeuksia? Minkälaiset poikkeukset olisivat tarkoituksenmukaisia?

Turvallisuus ja huoltovarmuus

Vastaako esitys turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeviin tarpeisiin? Onko esitetty muutos riittävä keino varmistaa turvallisuuden toteutuminen hankinnan elinkaaren aikana ottaen huomioon EU-hankintadirektiivien reunaehdot, sekä muu turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeva sääntely?

Rikosrekisteriotteen pakollisuudesta luopuminen

Rikosrekisteriotteiden pakollisesta käytöstä luopumista koskevan ehdotuksen tavoitteena on sujuvoittaa hankintamenettelyjä ja vähentää hallinnollista taakkaa.

- Missä määrin muutos vaikuttaa hallinnolliseen taakkaan yhtäältä hankintayksiköiden ja toisaalta tarjoajien kannalta ja edistää näitä tavoitteita?

Hankintojen ilmoittaminen

Mitkä ovat näkemyksenne hankintojen ilmoittamista koskeviin muutoksiin? Lisäävätkö ehdotetut muutokset hankintojen avoimuutta tarkoituksenmukaisella tavalla?

Hankintailmoituksen julkaiseminen samanaikaisesti sekä suomen että ruotsin kielellä tai useammalla kielellä (esim. englanti) on kannatettavaa. Tällä tavoin mahdollistetaan ja helpotetaan esimerkiksi kaksikielisten kuntien alueella toimivien pienten yritysten osallistumista kilpailutuksiin, kun

osallistuminen on mahdollista itselle luontevimmalla kielellä. Toisaalta on hyvä, että jätetään mahdollisuus myös siihen, että hankintailmoitus julkaistaan vain suomen tai ruotsin kielellä.

Muut huomiot

On hyvä, että 2§ on avattu aiempi kestävien hankintojen näkökulma tarkemmalla tasolla ja viitataan ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävien hankintojen tekemiseen. Sosiaaliseen kestävyteen liittyvä ihmisoikeuksien noudattaminen ja erityisryhmien työmahdollisuuksien lisääminen on yksi näkökulma, mutta vielä vähemmän on saanut huomiota esimerkiksi palveluiden saavutettavuus. Siinä järjestöjen ja paikallisyhteisöjen liiketoimintana tuotetuilla palveluilla on tärkeä rooli erityisesti maaseutualueilla, missä kaupallinen palvelutarjonta on vähäistä. Lähipalveluiden saatavuuden varmistamisella on suora vaikutus maaseudun asukkaiden arjen sujuvuuteen ja hyvinvointiin sekä kylän ja sen kautta myös kunnan elinvoimaan. Lisäksi palveluiden saatavuus tukee alueiden välistä tasa-arvoa ja paikkaperustaista kehittämistä sekä lähitaloutta, joka on yhtenä teemana myös kansallisessa yhteiskunnallisten yritysten strategiatyössä.

Kansallisen huoltovarmuuden ja turvallisuuden tukena on elinvoimainen maaseutu, johon kuuluvat muun muassa toimiva infrastruktuuri, yritystoiminnan kannattavuus ja osaava työvoima. Omavaraisuus ja hajautetut toiminnot (esim. ruoka- ja energiajärjestelmä) turvaavat arkea ja lisäävät huoltovarmuutta keskitettyjen toimintojen sijaan. Paikallisesti ja eri puolilla Suomea toimivat pienet ja keskisuuret yritykset ovat tässä tärkeässä roolissa.

Pienten ja keskisuurten yritysten maaseudun elinvoimaa ylläpitävät palvelut ovat keskeisessä roolissa aluetaloudellisten vaikutusten kohdistumisessa sekä välillisesti että suorien vaikutusten kautta muun muassa verovarojen ja työpaikkojen näkökulmista. Elintarvikesektorin kohdalla innovatiivisten ratkaisujen vaikutus aluetaloudelliseen merkitykseen on mietinnössä huomioitu, mutta tähän tulee kiinnittää huomiota myös muilla toimialoilla. Aluetaloudellinen näkökulma olisi hyvä tuoda esiin mietinnön taloudellisten vaikutusten kokonaisuudessa esiin.

Mietinnön muissa ohjauskeinoissa mainitaan osaamisen lisääminen julkisista hankinnoista ja vahvempien kumppanuuksien luominen ostajien ja myyjien välille. Maaseutupolitiikan TUUMA-verkoston yhteistyökumppaneidensa kanssa tekemä aloite (v. 2024) ”Yhteisölähtöisten yhteiskunnallisten yritysten toimintaedellytysten parantaminen maaseudulla” (<https://www.maaseutupolitiikka.fi/uutiset/aloite-yhteisölähtöisten-yhteiskunnallisten-yritysten-toimintaedellytysten-parantamiseksi>) näkee tärkeänä, että maaseudulla tarvittavat palvelut, kuten sosiaali- ja terveystaloudellisten palvelujen hankinnat ja ikääntyvän asukkaan palvelut, toteutetaan paikallisesti ja huomioimalla olemassa olevien paikallisyhteisöjen rooli palveluiden tuottajina. On tarpeen luoda hankkijoiden ja yritysten kanssa yhteistyössä uudenlaisia toiminta- ja kumppanuusmalleja, joita voidaan edistää innovatiivisten hankintojen kautta.

Töyli Päivi

Maaseutupolitiikan Työn ja yrittäjyyden uudet mahdollisuudet
maaseutualueilla -verkosto (TUUMA27-verkosto)